

בעזרת השם יתברך

**שאלות
ותשובות
בענייני
חלב טריפה**

יצא לאור על ידי
"יועזר הכשרות דהתאחדות הקהילות"
בנשיאות הגאון הצדיק מהאלמין שליט"א

שנת תש"ם

פה ברוקלין נוא יארק

בדיעבד. ואם יתברר שהיו יותר טריפות מבהמות שנעשו להם ניתוח ואין כאן ששים, א"כ החלב והגבינות שעשו למפרע הם טריפה, ועיין ש"ך (שם סק"ז) ומן הסתמא אמרינן שחלב כולם שוות, אם לא שנדע שבהמה זו נותנת יותר חלב מכל שאר הבהמות אז ליכא ס' וטריפה אפילו יש ס' בהמות כשרות נגדה, וכה"ג גם הכלים צריכים הכשר.

ולברר דבר זה הוא דבר קל מאד, שידוע כהיום שיש לכל בהמה בעדר תיק אשר שם כתוב וחתום כל הרפתקאות של בהמה מיום לידתה עד היום והוא גם ע"פ חוקי המדינה, ולכן יש לברר גם אם הי' טריפה כזה לפני שנה או שנתיים ויש להשוות את זה ולחשוב על הכל ולדעת, כי יש נפ"מ אפי' היום לא נמצא טריפה בעדר אבל לפני שנה היו טריפות אז הגבינות שנעשו אז היו טריפות, ונפ"מ אם יש עוד מגבינה כזו במקרים שכעת מחזיקים לשנה ויותר, ודברים אלו קלים הם לעבור על המחשב שיש היום לכל קאמפ' ובעל משק (פארמער בלע"ז).

אמנם נראה שהרוחות לא מתיישבות בזה, וגם מעכ"ת אין כוונתו לשאול על הלכה מפורשת בש"ע, ולכן אמרתי להאריך קצת בפלפולא הגם כי להלכה הוא כמו שהעלתי כאן. וזה החלי: (א) השאלה מכאן ולהבא היאך להתיישב עם בהמות כאלו. (ב) החלב שיש כבר לפנינו. (ג) גבינות, ותערובות חלב זה במאכלים כגון טשאקלאדים וכיוצא בו מיני מאכלי חלב הרבה שמונחים והוא הפסד מרובה גדול ל הקאמפאניס. ויש טוענים שהתורה חסה על ממונם של ישראל והפסד מרובה להמייצרים, ויש אומרים שאין כאן איסור כלל ויאכלו עניים וישבעו ועושים מספק איסור דאורייתא ספק איסור דרבנן, ומלכתחילה דיעבד, וממילא בהפסד מרובה דיעבד מותר ואין לעשות רעש, ונפשו בשאלתו מה דעתי העני' בזה.

ולפענ"ד גם כי אין אני מן הנותני הכשרים ולא הי' לי להתערב, מ"מ לידידות מעכ"ג ארשום כמה ענינים בזה. וראשונה כי לא ניחא לי' למרייהו להקל בדברי סופרים שחמורי מדברי תורה, וזה הי' ח"ו דרך המתחדשים מאז ומלפנים שזלזלו ולעגו על דברי חז"ל ומזה יצאו וקראים ושאר מינים, ובתורה אדרבה חבבו אלו את דברי אלו דכתיב ויאמינו בה' ובמשה עבדו. ובדברי קבלה (קהלת י"ב) ובגמ' חגיגה ג' ע"ב) כשנחלקו ר"ג ורבי יהושע והעמידו ראב"ע לנשיא ופתח ודרש דברי חכמים כדרבנות וכמסמורות נטועים בעלי אסופות נתנו מרועה אחד, למה נמשלו דברי תורה לדרבון לומר לך מה דרבון זה מכוין את הפרה לתלמיה להוציא חיים לעולם אף דברי תורה מכונין את לומדיהן מדרכי מיתה לחיים וכו' בעלי אסופות אלו ת"ח שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בתורה הללו מטמאין והללו מטהרין הללו אוסרין והללו מתירין הללו פוסלין והללו מכשירין, שמא יאמר אדם היאך אני לומד תורה מעתה ת"ל כולם נתנו מרועה אחד א"ל אחד נתנן פרנס אחד אמרן מפי אדון כל המעשים ברוך הוא דכתיב וידבר אלקים את כל הדברים האלה, אף אתה עשה אזנך כאפרסך וקנה לך לב מבין לשמוע את דברי מטמאים ואת דברי מטהרים את דברי אוסרין ואת דברי מכשירין. ופרש"י עשה אזנך כאפרסך מאחר שכולן לבן לשמים עשה אזנך שומעת ולמוד ודע דברי כולן וכשתדע להבחין אי זה יכשר קבע הלכה כמותו, ע"ש.

וכבר אמרו חז"ל (עירובין כ"א ע"ב) דרש רבא מאי דכתיב ויותר מהמה בני הזהר עשות ספרים הרבה וגו'

ד' לסדר ונתנו ה' אלקיך בידך התשנ"ד

בנ"י יצ"א

מחיי חיים יכתב ויחתם לחיים, את מע"כ

יד"נ הרב הגאון המפורסם כגן הדסים כו'

כש"ת מוה"ר יחזקאל גרובנער שליט"א

גאב"ד בדעטרואיד ומנהל ועד הרבנים דעטרואיט

אחדשכ"ג בידידות נאמנה,

בדבר השאלה בנדון המכשלה הגדולה אשר בעונ"ה נכשלנו רבבות מישראל ר"ל לאכול ולשתות חלב וגבינות ושאר מאכלי חלב אשר יש בו ספק דאורייתא ואולי דאורייתא ודאי ליבא לפומי לא גליא, ולא זכינו להיות אפי' כגמלים של א"א אמרו גמליו של א"א לא נכנסו לבית שיש בו עו"כ, ולא כחמורו של רחב"ד שאמילו על ספק איסור דמאי החמירה על עצמה לאחר ג' ימים שלא אכלה עיין חולין ז' ואדר"נ פ"ח ה"ח כשם שהצדיקים הראשונים היו חסידים כך בהמתן היו חסידות כמותן.

ולעצם השאלה אשר לאחרונה נתברר שבעדדים ומחלבות שחולבים פרות רבות ונמצא שם משגיח תמיד על יד החליבה משום איסור של חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו ונעשה הכל על צד ההלכה, אמנם לאחרונה יצא קול אשר בין הבהמות הכשרות יש אחוז מסוים [בין חמש לחמש עשרה אחוזים] בהמות אשר לסיבת מחלה עשו להם ניתוח ע"י רופא בהמות והניתוח הוא על הכרס והקבה, והרופא נוקב את הקיבה לצורך רפואה ואח"כ תופר את הקבה כולה על דופן הבהמה, באופן שעושה הבהמה טריפה, וחוזרין ומכניסין בהמה זו בין שאר הפרות וחולבות אותן ומערבים חלב זו עם חלב שאר בהמות, והמציאות שעושים ניתוח כזה נתברר בבירור גמור ע"י דיני וגדולי רבנים שיהאמת כן הוא, ונפשו בשאלתו כדת מה לענות ולעשות כי שמע קול במחנה הללו בוכים על המכשול שבא לידם והללו צועקים שאינו מכשול ובעלילה באו עלינו והללו שמחים ועכ"פ קול ענות במחנה.

ולפענ"ד הנה באמת לא ידענא מאי קול רעש והלא מפורש בטש"ע (יר"ד סי' פ"א ס"א) דחלב בהמה או חי' טמאה או טריפה אסורים כבשרה [דלא כמהרש"ם שהביא שיטות דחלב טריפה הוי רק בעשה] (ס"ב) גבינות שנעשו מחלב בהמה ונמצא טריפה אם הוא טריפות שאפשר שלא אירע אלא עתה מותרות, אבל אם ידוע שקודם שחלבה נטרפה כל הגבינות שנעשו מחלבה אסורות, ואם היתה בעדר עם בהמות אחרות ונתערב חלבה עם חלב האחרות הולכים בו אחר שיעור ששים, הג"ה ואם יש ס' בהמות בעדר ולא ידעינן בודאי שחלב מן הטריפה הוא יותר מחלה אחת האחרות אמרינן מסתמא דאיכא ששים ומותר וכו' ע"ש.

ולפ"ז הרי ההלכה פשוטה שיש לברר בכל עדר ועדר שחולבין בו חלב בין לשתי' ובין לעשות גבינה או יאגארט אם יש שם פרות שעשו להם ניתוח זה או ניתוח אחר שעושים כהיום שעושה טריפה בבהמה או אפילו ספק טריפה ולחשוב כמה אחוזים הם, ואם יש ששים נגד הטריפות א"כ הכל כשר אלמפרע בין החלב ובין הגבינות והמאכלים שנעשו מהם, אלא שמכאן ולהבא צריך לדקדק ולהוציא הטריפות דעד עכשיו הו"ל מבטל איסור בדיעבד ומעכשיו הו"ל כמבטל איסור לכתחילה, ולכן כתב המחבר ואם היתה בעדר עם בהמות אחרות ונתערב חלבה היינו

תשובות בענייני חלב

יש בפאָרעם כשני אחוזים בהמות טריפות אז ה"ל איסור גמור וכל החלב אסור וכמבואר בש"ע י"ד (סי' פ"א ס"ב) שאם היתה בהמה טריפה בעדר אם בהמות אחרות ונתערב חלבה עם חלב האחרות הולכים בו אחר שיעור ששים, וכאמור דניתוח זה שנתברר עכשיו לאו דוקא אלא ה"ה שאר ניתוחים כגון ניתוח לידה [קייזערשניט בלע"ז] או שאר טריפות שבבהמה שהם טריפה מבטן או אחר הלידה נכלל בזה, וכל זה כיון שאפשר לברר הרי על הבעל המכשיר לברר, וכאמור שגם זה רק כשבדיעבד נתערב החלב כבר וכמ"ש המחבר בלשונו הטהור ונתערב חלבה, כלומר בדיעבד ולא לערב לכתחילה חס מלהזכיר. ולכן אפי' נגיד למשל שכהיום אין לו אלא טריפה אחת והחלב כשר והי' לו יותר לפני זה שנה או שנתיים אז ה' החלב טריפה, ואם מי שהוא אכל מחלב זה או שיש עוד נשאר מגבינה כזו, הרי אכתי נשאר האיסור אף שאין עוד עכשיו בהמה טריפה להטריף, וזה פשוט דלא שייך בזה ספק.

שנית נראה לפמ"ש הד"מ (ס"ס צ"ז הובא בש"ך י"ד סי' ק"י אות י"ט), על מה שהביא הב"י (סי' נ"ז) בשם מ"כ שהקשה אמאי דאסר ר"י ספק דרוסה שנתערבה בתערובות כל התערובות דאמאי אין התערבות מותר מכח ספק דרבנן לקולא דהרי אפילו ודאי דרס לא היה התערבות אסור רק מדרבנן וז"ל ולא קשה דודאי היכא דעיקר הספק באיסור עצמו ומצד עצמו הוא דרבנן הולכים לקולא אבל כאן דמצד האיסור עצמו הוא ספק איסור דאורייתא אלא שמצד אחר בא לו שהוא מדרבנן הואיל ונתערב ומדאורייתא חד בתרי בטל אלא דרבנן גזרו בד"ח שלא להתבטל זו לא מקרי ספ"ד לילך בה להקל, וכ"כ בא"ה (כלל כ"ה) דכל מקום שיש חשש איסור דאורייתא לא אמרינן ביה ספיקא דרבנן לקולא עכ"ל ד"מ, והש"ך כתב דאין להקשות אמ"ש הר"ב דהיכא דמצד האיסור עצמו הוא ספק איסור דאורייתא ומצד אחר בא לו שהוא דרבנן לא אמרינן סד"ר לקולא דהא לקמן (סי' ק"א) אמרינן בא"ד וכו' שאני התם דאין הספק מצד עצמו אסור מן התורה וכו' ע"ש, והכי נמי הרי אפי' לשיטתם מצד האיסור עצמו הוא ספק איסור דאורייתא א"כ לא שייך כאן בכלל דין דס"ד לקולא.

ועוד בו שלשיה דנלפענ"ד בעצם היסוד נראה דיש כאן עכ"פ ספק איסור דאורייתא אם לא איסור דאורייתא ממש, שהרי עיקר ההיתר של חלב בהמה צריך לימוד שהרי קי"ל בהמה בחי' בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה נשחטה התורה עד שיודע לך במה נטרפה, (חולין ט' ע"א טו"ש"ע י"ד סי' כ"ה) וברש"י באיסור אבמה"ח ללקות עליו ועיין פמ"ג בפתיחה בביאור לשון רש"י ושאלו על זה בגמ' ותי' דמבואר בתורה ארץ זבת חלב ודבש, ועיין ריש בכורות (ו' ע"ב) מדכתיב ארץ זבת חלב ודבש או חרוצי חלב ע"ש, ואכתי קשה הגם שהחלב התורה התירה מ"מ שמא הבהמה טריפה היא ואפשר שלא התירה תורה אלא לאחר שנברר שהבהמה כשרה וכגון שלאחר שיחלוב הפרה ישחטו אותה וכיוצא בו, ואי משום דאמרינן רוב בהמות כשרות הן וסמכינן ארוב ושותין החלב, הרי הא גופא קי"ל דהיכי דסמכינן ארוב או אחזקה אם אפשר לברר מבררינן, ועיין פסחים (ד' ע"ב) ובש"ר הר"ן (סי' ס"ו) וברשב"א (פסחים הנ"ל בשם יש למדין) ובפנ"י שם ומשמע דמה"ת אין סומכינן על החזקה במקום שאפשר לברר. ועיין משכנות יעקב (י"ד סי' נ"ז) שהביא כעין קושין מהגרא"ז מרגליות זצ"ל פן יצא מגדר רוב ונחוש לחלב ולגבינות, ומ"ש לו הגאון בעל משכנ"י שם שציין לתש" רש"י וח"י הרשב"א [ומיהו מה שכתב עוד הבעל משכנ"י דהדבר מוכרח דא"כ למה לא מוכחינן בגמ' דאזלינן בתר רובא ממה דשרינן חלב בשתי' שהוא הוכחה ברורה, ולפענ"ד אין כאן הוכחה שהרי אפשר התורה התירה לאחר שישחוט ואכתי ליכא ראי'

(קהלת י"ב) בני הזהר בדברי סופרים יותר מדברי תורה, שדברי תורה יש בהן עשה ולא תעשה וד"ס כל העובר על ד"ס חייב מיתה. ופרש"י עשה ולא תעשה, יש בהן שאין בהן חיוב מיתה, אבל דברי סופרים חייבין על כולן דכתיב (קהלת י') ופורץ גדר ישכנו נחש. ולהג הרבה יגיעת בשר א"ר פפא וכו' מלמד שכל המלעיג על דברי חכמים נידון בצואה רותחת, מתקיף לה רבא וכו' אלא כל ההוגה בהן טועם טעם בשר, עוד שם אמר רב המנונא מאי דכתיב (מלכים א' ד') וידבר אלי שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה ואלף, מלמד שאמר שלמה על כל דבר ודבר של סופרים חמשה ואלף טעמים, ועיין תוס' (שם ד"ה מפני) דגם בהלכה למשה מסיני לא ניתנו ד"ס כדי שלא ישתכחו.

ב) ובדבר הצפוף דבהפסד מרובה אפשר להתייר איסור דרבנן, חס מלהזכיר דבשביל הפסד מתירין דברי סופרין ועוברין עליהן, והא דקיי"ל בספק דרבנן להקל היינו בספק דרבנן דכך הוא המדה ספיקא דאורייתא לחומרא וספיקא דרבנן לקולא והוא הדין בספק להקל בלי הפסד מרובה, ואדובה יסד לן הר"י בן עראמה זצוק"ל (בעל העקדה בספרו עקדת יצחק) דלהתייר איסור דרבנן לרבים גרע משיחידים יעברו על איסור דאורייתא, והמהרש"ם ז"ל הביאו גם כן לפסק הלכה בדעת שלו. ואולי הוא על דרך שביאר רבינו יונה (שע"ת ש"ג ס"ה) בטעם שחמורין דברי סופרים גם במשל מחוט דק וכופלו כמה פעמים הוא יותר חזק מחוט אחד עב והכ"נ להתיר לרבים ח"ו שרבים עוברים, ומה לן לפלפל בדבר והלא אמרו חז"ל חמורין ד"ס וכו"ל, ובש"ר רדב"ז (ח"א סי' קמ"ה) מי שהוא בין עו"כ ואינו מוציא לאכול עד כמה יוציא מממונו למצוא דברים מותרים והשיב דמחוייב ליתן כל ממונו ואפי' היכא דאיכא רק איסור דרבנן כגון חלב שחלבו עכ"ס או שמנו של גיד וכה"ג, ועיין שו"ת חר"י (סי' קפ"ג) דפשיטא ליה נמי דאפי' באיסור דרבנן צריך לפזר כל ממונו, והרי דבחלב עכ"ס שלא לאכול פעם חלב עכ"ס חייב לפזר כל ממונו וכ"ש שלא נתייר חלב ספק טריפה דאורייתא ועכ"פ איסור דרבנן משום הפסד ממון ח"ו. ועיין רמ"א (סי' קנ"ה בסופו) ובלבד שלא יאכל ולא ישתה האיסור הואיל ואין בו סכנה, וכ"כ הר"ן (פ"ב דע"ז) וברמב"ם (פ"ב מה' יסוה"ת ה"ה) ובש"ך (סי' פ"א סקכ"א) ועיין משנה הלכות (ח"ג סי' ק"ט ק"י).

ג) גם לעצם הענין שנידון דידן לא הוי אלא דרבנן וספיקא דרבנן, והטעם כי מדאורייתא אפי' לח בלח בטל ברוב ומדרבנן הוא דבעינן ששים וכיון שיש כאן רוב בהמות כשרות ורק מיעוט טריפות מדאורייתא בטל ברוב וממילא לא הוי' אלא איסור דרבנן. ומדרבנן בעינן ס' דשיעור ס' הוא דרבנן וכמ"ש בסי' צ"ח ס"ב במין במינו שנשפך, ועיין י"ד (סי' פ"א ס"ב ובט"ז סק"ד ובש"ך סק"ה).

ולפענ"ד נראה בס"ד חדא דכאן לא הוי ספק כלל דכל בעל (העדר) הפאָרעם שמחזיק בהמות לחליבה הנה יודע כמה בהמות יש לו בפאָרעם ויש לו תעודה מלידתה עד היום הזה וכל מה הנעשה עם בהמה זו וזה מהחיובים וחוקי הממשלה, ולכן בעל המשק שיש לו אלף בהמות יודע כמה מהם עברו ניתוח, ולא דוקא ניתוח זה שאנחנו עכשיו דנין עליו אלא יש כמה ניתוחים אחרים שכהיום עושים על הבהמות, ולכן אפשר לברר כמה בהמות טריפות יש בפאָרעם ולכן לא הוי כאן ספק דרבנן אלא צריך לברר כמה יש וגם על לשעבר נמי יכול לברר את כל זה וכל היכא דאיכא לברורי מבררינן.

ולכן אם בפאָרעם שאמרנו דרך משל שיש להם אלף בהמות ואין להם אלא אחוז אחד או אחוז וחצי בהמות טריפות אז איכא ששים ובדיעבד כשר על למפרע ועל להבא הו"ל בגדר דאין מבטלין איסור לכתחילה ליקח חלב בהמה טריפה ולערב עם חלב בהמה כשרה ע"מ לבטל, ואם

והשיב ז"ל דאם יש לו חלב שנחלב תוך ג' ימים אסור אפי' בדיעבד דחיישינן לסירכא, אבל אם אין לו רק מה שנחלב קודם ג' ימים מותר לעשות כן. ואין להתיר של תוך ג' ימים ע"י השלכת הריאה ולסמוך על החזקה מידי דהוי אחלב שאוכל בחיים ולא חיישינן לסירכא, דשאני התם דא"א למבדקי' בחייה וכן בפרה אדומה מה"ט סמכינן ארובא, והיכי דא"א לבדוק בחייה סמכינן אחזקה, אבל כשהיא שחוטה לפנינו לא סמכינן אחזקה דאפשר למבדק ע"ש, הביאה הפמ"ג שכתב (סי' פ"א שפ"ד סק"ו) שאם לאחר שחלבו פרה שחטו אותה אסור לו לשתות מחלב זה עד שלא יבדוק הריאה ע"ש ובמש"ז (סי' ל"ט סק"א) דכיון דמעיקר דינא הרי הו"ל מיעוט המצוי אלא שא"א לברר אבל לאחר ששחט הפרה ויש עוד מחלבה דכיון דחייב לברר ואפשר לברר אסור לו נמי לשתות מהחלב עד שלאחר שיבדוק הריאה ויברר מיעוט המצוי ואח"כ ישתה. מבואר מדברי רבינו הב"ח ז"ל דחלב שנחלב ואח"כ שחטו הבהמה הכ"נ דאסור לשתותו כמו שאסור לאכול מבשרה אלא דקודם שחטיה ע"כ התירה התורה כיון שא"א לברר. ועיין ירושלמי שנחלקו ר"י וכו' אי יכול לברך על השחיטה עובר לעשייתו כיון שבחזקת איסור עומדת הבהמה, ועיין רוקח ותש' הב"ח הנ"ל.

ולפ"ז נראה להוסיף כיון דהיתר שתי' אפילו מבהמות בחייהן בלי בדיקה אינו אלא מדין רוב בהמות כשרות הן והיינו רובא דעלמא ומשום דא"א לבדוק בחייה, הגם שהרי ברור דבין בהמות כשרות איכא מיעוט טריפות בעולם ואפ"ה סומכינן על החזקה הגם דאיכא מיעוט המצוי והי' לן לחוש כמו שחוששין לענין אכילת בשר בהמה זו עצמה ולא לשתות, אלא דא"כ לא היינו יכולין לשתות חלב רק לאחר שחטיה הבהמה ואין זה דרכי נועם, וע"כ כיון שהתורה אמרה אחרי רבים להטות שהוא מ"ע שותין. וידוע מה שכתב הב"י ועוד הרבה אחרונים דבזמנ"ז לא הוה רוב בהמות כשרות וא"כ איך שותין חלב, ות"י דהני טריפות הם רק מפני שאנן מחמירין מחמת שאינן בקיאי, אבל מדת' רוב בהמות כשרות והולכין בתר הרוב מדין תורה, ודברי רבינו הב"י צ"ע וכבר הארכת בתשובה.

ואמנם מה שאמרו רוב בהמות כשרות היינו כשאין ידוע להם בהמה טריפה בעדר והולכין בתר רוב בהמות דעלמא אז כיון דאזלינן בתר רובא דעלמא ורוב בהמות כשרות הן, ואף אם נמצאת אחת טריפה דיש מיעוט המצוי אזלינן בתר רוב דעלמא, אבל אם יש לפנינו עדר של מאה בהמות ועשרה או חמש עשרה מהן טריפות ידועות וחלבו יחד כולם וצריכין לבטל חלב הטריפות, אז לא נכללו הרוב בהמות של כל העולם לבטל ולהכשיר חלב זה שבאותו עדר אלא צריכין ששים בעדר זה לבטל הטריפה, ואם אין כאן ששים אז החלב אסור הגם שאכתי רוב בהמות כשרות הן בעולם אבל בעדר שלנו כיון שהוא מובדל מן הרוב שבעולם ויש לפנינו טריפות ודאי לא מועיל הרוב דעלמא לבטל הטריפות שלנו אלא בעינן ששים בעדר כאן לבטל. א"כ יש כאן חילוק בין רוב מבהמות כשרות, דמה שנוגע לענין רובא דעלמא חושבין רק משמונים וחמשה בהמות שבעדר שאותן כולן נכנסין ברוב בהמות דעלמא לענין מה שנוגע לרוב בהמות דעלמא והחמש עשרה טריפות הם טריפה ודאי ולא מתבטלין ברוב דעלמא אלא בעי ביטול בעדר זה, ואם אין ששים בעדר זה הכל אסור הגם שיש רוב בהמות כשרות בעולם, והיכא דלא ידוע לנו טריפה ודאי הגם שבמציאות יש מיעוט המצוי, הכל כשר דהולכין אחר הרוב. מיהו עכשיו שיש טריפה ודאי הידוע לנו מהעדר הזה שיש לפנינו יצאו מרוב בהמות בעולם שאין לפנינו טריפות ודאי שנוכל לבררם.

דאזלינן בתר רובא, וגם לר"מ שיצא לדייק יש לישב כן והבן.] וע"כ משום דכאן א"א לברר אא"כ ישחוט הבהמה וכה"ג לא מקרי אפשר לברר וסמכינן ארוב וחזקה.

אלא אכתי יש לדייק לטעם זה דאף דקיי"ל רוב בהמות כשרות הן מ"מ לענין הכשר אכילה לא סמכינן ארוב זה לכתחילה, שהרי תקנו לבדוק את הריאה לאחר שחיטה ואם לא בדק ואכל הרי הוא פורץ גדר וישכנו נחש משום דהו"ל מיעוט המצוי ולא סמכינן בזה על רוב בהמות כשרות. וא"כ כיון דגזרו חז"ל על הרוב משום מיעוט המצוי שלא לאכול הבשר, מ"ש לענין שתיית חלבה לא חיישינן למיעוט זה ואזלינן תרתיה דסתרי בבהמה אחת, דלענין שחיטה אמרינן בחזקת איסור עומדת ואין סומכינן לאכילה עד שיבדוק הריאה משום מיעוט טריפה המצוי, א"כ לגבי חלב נמי הגם שהתורה התירה משום אבמה"ח מ"מ קודם בירור נימא דלא אזלינן בתר רוב בהמות כשרות עד לאחר שנברר שבהמה זו אינה מן המיעוט כיון שיש מיעוט המצוי להטריף וחששו לה חז"ל בבהמה זו גופה לאכילה, אמאי נתיר בשתי'.

וצ"ל דאף דתקנו במיעוט המצוי לברר הרוב משום דהיכא דאפשר לברר מבררין, ומיהו זה דוקא כיון ששחטו כבר הבהמה ובאנו לאכול מבשרה ואפשר לברר לא סמכינן ארוב בהמות כשרות כיון דבחייה בחזקת איסור עומדת, אבל לשתית חלב לא תקנו לשחוט הפרה לברר ולא מקרי כה"ג אפשר לברר וע"כ נסמוך על רוב בהמות כשרות אפילו דאיכא מיעוט בהמות טריפות והו"ל מיעוט המצוי, ולאכילה תקנו בדיקת הריאה אבל לשתית חלב כיון דא"א לא תקנו. ואפילו לדעת רבינו הגדול הבה"ג שכתב בנאבדה הריאה טריפה ואפי' בדיעבד וחששו לה כמה מהפוסקים, מ"מ לענין חלב לא חששו לה דדוקא בנאבדה חש לה רבינו הבה"ג משום דהי' לו להזהר שלא ליאבד, אבל כה"ג שא"א בכל אופן והעמידוה על הדין כעין נטלה כלב או עכו"ם (סי' ל"ט ס"ב) ולכן אם עשה במזיד שהשליכה או איבדה דינו כמבטל איסור דרבנן בידיים (ש"ך בס"ק בשם הריב"ש סי' תצ"ח). ועיין ביאור הגר"א שם ובהגרע"א במי שאינו בקי בבדיקת הריאה ובקי לשחוט במסוכנת אי מתירין לו לשחוט ולאכול בלא בדיקה בשביל הפסד ממון). ואף דנראה כעין תרתיה דסתרי כיון דאכתי בהמה בחייה ובחזקת איסור עומדת עכ"פ איסור אבמה"ח או אינו זבוח, מ"מ כיון דא"א לברר סומכינן על הרוב ולא ניכר הסתירה. ולפ"ז היכא דחלבו הבהמה והחלב אכתי לפנינו ושחטו הבהמה כה"ג לא יאכל ולא ישתה מן החלב עד שיברר כשרות הבהמה, דכיון דאפשר לברר מבררין ולא נטריף הבהמה ונשתה חלבה.

איברא דדבר זה במחלוקת שנוי, דהר"ן פ"ק דחולין כתב דבהמה בחזקת היתר עומדת לחלב, וכתב ומעשה בא לפני רש"י ז"ל והתיר והשיב לפני רבותיו שהי' מחמירין בדבר אתמול אכלנו מחלבה ועכשיו נחזיקנה בטריפה ע"ש, וע"ש מש"כ בשם התוס' ורבינו שמשון. והמרדכי פא"ט (סי' תרל"ה) הביא דעת התוס' בחלב שעשה מיני' כמכא ושחט העזים ונמצאו טריפה דלא אמרינן דבחזקת כשרה היתה ועכשיו הוא דנטרפו, ור"י התיר הגבינות משום דאמרינן בהמה בחייה בחזקת היתר עומדת והיינו לחלב. ודעת המהרש"ל בתשו' לענין כבוד שבת דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת, וכן נראה לכאורה עוד שיטת ראשונים ורבינו הב"ח בתש' (סי' קכ"ז) תמה על הרש"ל ז"ל, ובאמת כי לפענ"ד הרש"ל לאו יחידאה הוא בזה.

ומיהו אפי' לשיטתו כתב הב"ח שם בטבח ששחט ויש לו חלב ממנה אם יכול לכתחילה לומר לגוי שיטול הריאה ממנה ולהשליכה לכלבים והבשר ימכור לגוים ולסמוך על החזקה דכשירה היא ולאכול החלב ממנה,

תשובות בענייני חלב

הלכות ח"ז סי' ק"ג) דאפילו למ"ד דאין מבטלין איסור לכתחילה הוא מדרבנן היינו דוקא באקראי בעלמא ובדיעבד, אבל המבטל איסור בתמידות לכ"ע אין מבטלין איסור דאורייתא הוא, והכא הרי הבהמות הטריפות החולבות בכל יום ומבטלין אותו החלב בחלב היתר הרי איכא איסור דאורייתא לבטל. ובתש' הרדב"ז (ח"ג סי' תקמ"ז) וקצ"ע מה שכתב בסי' תקפ"ו ודו"ק) דהלוקח איסור מעכ"ם לא נתבטל אצלו דכיון שאינו בר מצות ליכא דין ביטול אלא כשבא ליד ישראל הרי הוא נתבטל ונמצא עובר הישראל על אין מבטלין איסור כיון שברשותו הוא שהאיסור מתבטל אלא שיש בזה חולקין, ועיין שו"ת מהר"ם מלובלין (י' ק"ד) בספרי הנ"ל באריכות.

ה) דעת הרשב"א בתשו' (ג' סי' יר"ד הובא בב"י יר"ד סי' קל"ד) דמה שמתירין לפעמים בדיעבד ובהפסד מרובה לא אמרו אלא באקראי בעלמא וכל שנתערב דרך מקרה לא החמירו בו עד שיהא בו בנותן טעם, אבל מי שמבטל וחוזר ומבטל ודרכו לעשות כן וסומך על דיעבד אסרו ואינו בטל והרי נשאר באיסורו דרך בדיעבד התיירו, והארכתיו גם בזה בס"ד.

ו) עוד יש להעיר מדין תשע חנויות מוכרות בשר כשר ואחד בשר טריפה דאמרינן כל קבוע כמחצה על מחצה דמי, והנה בדין שהבהמות קבועות בעדר אחד נמצא הו"ל קבוע והחלב שם שנמצא הו"ל קבוע והו"ל כאיתחזק איסוריה, ועיין שו"ד (יר"ד סי' ק"א סק"ד) בשני תרנגולות אחת כשירה ואחת טריפה ואם הביצים אינם נכרים הוי איתחזיק איסורא ובאם נכרים כל אחת ואחת נראה מדעתו דלא מקרי איתחזיק, והפר"ח השיג עליו ממשנה מפורשת כריתות דאשתו ואחותו עמו בבית ומ"מ בדין לכ"ע אינו ניכר והוי איתחזק איסורא אם לא ידע מאיזה בהמה לקח וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ואין לומר דעכ"פ החלב הו"ל פרוש דכיון דאיבקע האיסור בעדר זה לא מהני אפילו דניכבשינהו ועיין טור סי' ק"י ובש"ע שם ס"ו ומשמע שכן סובר הש"ך שם סק"ו דאוסר אפי' בפרש ממילא וי"ל.

ומעתה לעצם האיסור, הנה בטוש"ע (יר"ד סי' מ"ח) כתב קיבה שנקבה טריפה והוא משנה (פ' א"ט חולין מ"ב ע"א) ואם החלב שעל היתר סותם הנקב כשירה, ובגמ' שם (דף מ"ט) תרי לישני איכא וכתב הטור (סי' ס"ד) דרש"י והרא"ש פסקו הלכה כלישנא קמא דשניהם אסורין לדין בני בבל ואפ"ה שעל היתר סותם כדאמר ר"נ אינהו בני אר"י מיכל אכלי ליה לדין מסתם נמי לא סתים בתמיה, ועיין ב"י שם וכרס הפנימי שניקב כ"ש טריפה ונחלקו איזהו כרס הפנימי ע"ש ובש"ע שם בבשר החופה את רוב הכרס. והנה לכל הפשטים והקולות שיש שם מ"מ בנידון הנתוח בהמות דידן לכ"ע הרי הוא אסור כפי שנתברר שנוקבין הקיבה ואח"כ תופרין אותה לדופן הבהמה וגם נוקבין הכרס הפנימי וגם חותכין בידיהם, ובפרט שראו הרופא בהמות אומן שלפניהם עשה ניתוח וראו שעשה נקב גדול בכרס ואח"כ נקב הקבה ואף לא השיג בפנים מה שהוא עושה ושוב תפר את הקיבה לדופן הבהמה פשוט שניתוח כזה עושה טריפה ודאי, ואין לזה שייכות מה שמצדד המהרש"ם (דעת תורה קונט"א להל"ט אות קמ"ג) והארכתיו בזה במקום אחר. ופשוט נמי שאלו שמצדדין להתירא מודים שאם ישחוט פרה זו שעשו עליה ניתוח שאסורה לאכול ולא ימכרנה לבשר כשר, א"כ מ"ש שתית חלבה מאכילת בשרה, ועיין שו"ת מהרש"ג (יר"ד ח"ב סי' קע"ג) ודין כ"ש משם, ולא רציתי להאריך בדברים כי כבוד ה' הסתר דבר.

ושמעתי טועים שטוענים כיון שהרופא עושה הנקב בקיבה בכדי לרפאות הבהמה והרי הבהמה חיה אח"כ ממילא אין זה בכלל טריפה שהרי הרופא בא לרפאות וגם

ובמקום אחר הסברתי קצת כך, דכל בהמה בחזקת כשרות משום דכל בהמות שוות בטבע הבריה ובמציאות שכן טבע הקב"ה בכל בהמות שבעולם, ורובם מהם כשרים שרוב בהמות נולדו בטבע הבריה בריאים בלי סירכות הריאה האוסרת וכ"ש לא שאר טריפות מ"ח טריפות, וכל שאנו רואין בהמה אנו אומרים שהיא מן אותו הרוב בטבעה בריאה כרוב בהמות שבעולם. אבל אם ראינו במקום שינוי בבהמות אותו המקום מרוב בהמות שבעולם, אפילו לא ראינו שהמקום הזה מופרש ומובדל מכל העולם וגם לא ידענו הסיבה, מ"מ כיון שראינו שהבהמות נטרפות אותו מקום נעשה מובדל ומופרש מרוב בהמות שבעולם, והסיבה או סיבת המקום והאוויר או סיבה הבאה בידי אדם כגון ניתוחים או כיוצא בזה.

אלא דאכתי אפי' לא אזלינן בתר רוב העולם ניזיל בתר רוב אותו המקום ולמה צריכין ששים, וצ"ל כיון שיש לפנינו טריפה ודאי, תו לא סמכו חכמים על החזקה והרוב אלא בעי ששים. ומעתה נראה לחדש עוד כיון דגם ברוב העולם איכא מיעוט המצוי וכמ"ש לענין בדיקת הריאה וגם יש עוד מיעוט של י"ח טריפות שהוא מיעוטא דמיעוטא אלא דחכמים לא חשו לה היכא דא"א לברר, אבל עכשיו שנתוסף עוד טריפה ודאי שהוא מובדל מהרוב וע"כ צריך לדון על טריפה זו ולבטלה בששים מתוך העדר הזה, וכיון דבעדר הזה שרוצין לבטל בו ג"כ יש בו מיעוט המצוי שהוא טריפה אלא שעד עכשיו מחמת שאינו ראוי לברר סמכנו על הרוב ולא חשו להמיעוט, אבל כיון דעכשיו ע"כ צריכין לברור או לביטול עכ"פ מדרבנן ונכנס כל העדר בספק הנ"ל אמרינן סמוך מיעוט המצוי, והאינו מצוי כ"ח טריפות למיעוטא דודאי טריפה והו"ל כמחצה על מחצה והו"ל ספיקא דאורייתא עכ"פ. ועיין שו"ת הריב"ש (סי' קצ"ג) שכתב דמיעוט המצוי ר"ל שהוא קרוב למחצה ורגיל להיות דומיא דמיעוט מצוי בסרכות הריאה ע"ש, ומבואר דס"ל דטריפות המצוי בבהמה הוא קרוב למחצה. א"כ אם נצרף מיעוט המצוי שהוא קרוב למחצה מהבהמות הכשרות מכח רוב כשרות למיעוט טריפות ודאי שיש לפנינו, א"כ יהי' רוב טריפות ואסור מה"ת מטעם רוב טריפות כל זמן שאין כאן ששים לפנינו, ועיין פמ"ג (שפ"ד סק"ד) ודו"ק היטב כי הוא נקודה נפלאה.

ולפ"ז בציור שיש לפנינו חמש אחוז או עשרה או חמש עשרה אחוז בהמות טריפות ודאות ע"י ניתוח, נשאר פ"ה בהמות שסומכין בהו על הרוב, וכיון שכתב הריב"ש דמיעוט המצוי הוא קרוב למחצה נמצא דבפ"ה בהמות מיעוט המצוי לטרוף הוא קרוב למחצה מ"א מ"ב, ונוסיף על אלו ה"ט"ו הטריפות ודאות נמצא חמשים ושש או שבע טריפות - חמש עשרה ודאות והשאר ממיעוט המצוי, וכיון שכולם עכשיו פה בעדר אחד נוסף ומ"ג או מ"ד כשרות נמצא כאן כבר רוב בהמות טריפות הן והחלב מהן טריפה דאורייתא, דכמו דלענין הכשר אזלינן בתר רובא ואמרינן כיון דרוב בהמות כשרות הן מותר לשתות, הכ"נ נתהפך הדבר כשיש לן לחשוב רוב בהמות טריפות דאזלינן בתר רובא והחלב טריפה מדאורייתא ועכ"פ ספיקא דאורייתא לכ"ע והבן. וממילא למדנו בנידון דידן שטוענים דלכ"ע אין זה רק איסור דרבנן כיון שמן התורה בטל ברוב, אדרבה כאן ליכא ביטול ברוב מה"ת ויש לפנינו איסור דאורייתא או עכ"פ ספק איסור דאורייתא. ועיין משכנות יעקב (יר"ד סי' ט"ז) דאחד מעשרה מקרי מיעוט המצוי ועיין שו"ת ב"א (סי' ו') ועיין ש"ע יר"ד (סי' ל"ג) דנהגו לבדוק הושט, ועיין משנה (ח"ז סי' צ"ט).

ד) עוד יש בזה כיון שיש לפנינו איסור ודאי אפילו בהמה אחת והו"ל בכלל אין מבטלין איסור לכתחילה וכבר הבאתי בשם מרן כק"ז הבי"ש ז"ל א"ח סי' פ"ט (במשנה

ואפשר שתחי' מהן, אין לך אלא מה שמנו חכמים שנאמר ע"פ התורה אשר ירוך עכ"ל.

וכבר אמרתי שהרי גמ' מפורשת שחט בו שנים או רוב שנים חי הוא וסופו למות (עיין בימות ק"כ ע"ב) וע"ש במגויד שיכול לכוות ולחיות ועיין תוס' (שם ד"ה למימרא) דמגויד חי ותלוי ב"ב תירוצים ועיין (חולין ל"ג) דלב"נ מפרקת אסורה דחי הוא והנה כתבו ז"ל דשחט בו רוב שנים אפשר לבדר לו סמים שיחי' ואפ"ה לכ"ע טריפה הוא ומבואר דגם בזמן חז"ל היו יודעים לעשות טרופות שיחי' אלא שאין זה מעלה לכשרות. ופשוט דבכל הני טריפות שקי"ל הלכה למשה מסיני הם חלק מתורתנו הקדושה ואפי' כל רוחות שבעולם לא יוכלו לשנות ואפי' יבאו ויעידו שנשתנו הטבעים או כיוצא בו כמו בכל התורה שאין לשנות והכ"נ כן הוא ועל"פ רבינו הריב"ש כתב כן מפורש וגדולה מזו, וכן מצאתי גם בשו"ת משכנות יעקב י"ד סי' י"ז. ולכן דברים אלו הם לפענ"ד דברים בטלים לא קיימין ולא שרירין כלל, ולא שבקינן הודאי של כל הני ראשונים ואחרונים מפני ספיקתו שהעלה הנאות דשא הגם שהי' גדול בישראל כבודו במקומו מונח אבל בעצמו סיים שאין בידו להכריע ואנן יש לן הכרעה מראשונים ואחרונים ואין בזה כדי סמיכה כלל.

ומה שטוענים משום שהתורה חסה על ממונם של ישראל ונראה פשוט דאפילו בדיני ממונות שאין הולכין בתר רוב דקיי"ל דיכול לומר קים לי כה"ג דדעה יחידיה היא וסיים רק בצ"ע שאין לו הכרעה לא הי' יכול לטעון נגד כל הני פוסקים שהכריעו ואפילו לא הביאו שיטת הרא"ה הנ"ל לצירוף בעלמא, וכ"ש שנצרך זה ולהתיר לרבים איסור מפורש לכל הפוסקים מכח ספק אחרון אחד ולהכשיל רבים באכילת איסור ואפילו ספק איסור וגם להוציא ממון מרבים בשביל שחס על ממון יחיד ח"ו והרי הא פשיטא דבאיסורין אזלינן בתר רוב.

ולפענ"ד כי זה קשה מכולם שמהפכים דברי אלקים חיים ומנצלים אותם לטובתם, וכמה השוחד יעור עיני חכמים, ובמקום להתחשב עם רבבות ישראל ולהצילם מנדנדו איסור חושבים שיהי' הפסד ליחיד בכמה אלף דאללאר ולכן יתירו ספק איסור לרבים, וגם על זה החשבון יפקירו ממון רבים ולהוציא ממון מרבים [שלא חשו שהתורה חסה על ממונם של ישראל] שמשלמין עבור גבינה שאפילו מתירים רק מספק ודוחק גדול אפי' לפי דעתם ולוקחים מרבים כסף מלא כמו שמשלמין על מהדריו מן המהדרין אוי לה לאותה בושה ואוי לה לאותה כלימה והלא קיי"ל דלצורך רבים מפקירין ממון יחיד והפקר ב"ד הי' הפקר וכ"ש שלא להתיר איסורים או ספק נדנדו איסור בשביל ממון יחיד וזה ברור.

ובכלל יש להעיר ולהתריע על שנכנס רעיון פסול ומחשבה פסולה זו בעניני הלכות איסור והיתר דבשביל כמה פרוטות ליחיד מפקירין את הרבים בעו"ה להכשיל ח"ו באיסור או ספק איסור והוא היפוך ממה שכתב הבעל עקדה הנ"ל דלהתיר איסור דרבנן לרבים הוא גרוע מייחידים העוברים על דאורייתא, והתחיל הדבר בהפקעת שערים שהתירו להפקיע שערים והוא בגדר גזל הרבים והמסייעים לדבר ג"כ דינם כותיהו שהרי הוא חולק עם הגזלו או המפקיע שער אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר. ולכן להלכה למעשה לפענ"ד ח"ו לאכול מהגבינות או החלב שנעשו קודם שנודע האיסור אם לא שנברר שלא היו שם בהמות טריפות בעדר, או שהיו אלא שהי' ששים נגדם ואם חוששין להפסד מרובה באמת שזה דבר גדול והתורה חסה על ממונם של ישראל, אבל יותר חסה התורה על נפשות ישראל וכל אשר לו יתן בעד נפשו.

ראינו שחי' אח"כ, ולדעתו כל הטריפות הם רק בזמן חז"ל שלא חיו ועכ"פ לדעתם במחלוקת שנוי' והר"ל כל הטריפות דחז"ל רק ספק טריפה, ור"ל מהאי דעתא שח"ו מהפך הקערה על פיה ועושה מאיסור היתר ומהיתר איסור וכבר ניבא על זה רבינו יונה את אשר אסרתה התרתי ואת אשר התרת אסרתי, והגם שנמצא באחד מהאחרונים (שו"ת נאות דשא סי' קכ"ז) שעלה ונסתפק באותן טריפות שמנו חז"ל שאינן חיות ואם הדרו וחיו שדעת הרא"ה דחזרו לכשרותם דאיגלאי מילתא למפרע שלא היה טריפה מעולם, ושאר ראשונים חלקו על זה והעלה שאין מי שיכריע בזה, ולזה רוצים לצרף לסניף. ואני אומר ח"ו לסמוך על זה ואפי' לומר כן כי זה נותן יד להרעפארמער שמעולם אמרו שהתורה נשתנית לפי הזמן וחכמי הטבע בזמן הזה בקיאים יותר, ופשוט דהטריפות שנאמרו הם הלכה למשה מסיני וכמו בכל הלכה למשה מסיני אין ברי' ונברא ואפי' מלאכים אין בידם לשנות כן בכל ההלכות ואפי' ירבה כחול ימים וכמ"ש הרשב"א ויבואו אלפים רופאים זאת התורה לא תשתנה ולא ישונה.

ועל מה שכתב הנ"ל הגם שאין בנו מי שיכריע אפילו נאמר ונסכים לו שאין בנו מי שיכריע אבל לא ראה שכבר הכריעו בזה גדולי הראשונים, ואעתיק כאן לשון רבינו הגדול הריב"ש ז"ל בתש' (סי' תמ"ז) וז"ל, בדבר השאלה ידעת האדון נ"ר שאין לנו לדון בדיני תורתנו ומצותיה על פי חכמי הטבע והרפואה, שאם נאמין לדבריהם אין תורה מן השמים חלילה כי כן הניחו הם במופתיהם הכוזבים, ואם תדין בדיני הטריפות ע"פ חכמי הרפואה שכר הרבה תטול מן הקצבים כי באמת נהפכו רובם ממות לחיים ומחיים למות ויחליפו חי במת כי אין ספק בנטלה הכבד ונשאר בה כזית שאנחנו מכשירים הם יאמרו שימות לשעתה, והן בחרותה בידו שמים ואחרים וכמה וכמה אחרים שאנחנו אוסרים כמו כל הסרכות וכל המראות הפסולים בריאה וכן בדיני הדרוסה ואחרים שאין ספק שהם מלעיגים בנו עליהם יוצק זהב דותח לתוך פיהם, והרב רבינו משה בן מיימון ז"ל כששנה מעט ואמר שצומת הגידין הם בעצם התחתון בעופות לא הודו לו אחרי שלפי סוגית הגמ' נראה שהוא בעצם האמצעי וכו' ואע"פ שהי' הרב ז"ל חכם בחכמת הרפואה והטבע ובקי בנייתוח כי לא מפי טבע והרפואה אנו חיינ' ואנחנו על חכמינו ז"ל נסמוך אפי' יאמר לנו על ימין שהוא שמאל שהם קבלו האמת ופירושי המצות איש מפי איש עד משה רבינו ע"ה לא נאמין אל חכמי היונים וכו' כמוזכר בפ' המפלת אני מביא רא' מן התורה ואתם מביאין רא' מן השוטים, ע"ש מה שהאריך בדבר. עכ"פ אפי' לסניף לא צרפו דעה זו כלל וישתקע הדבר.

וכ"כ מרן החזו"א ז"ל (יר"ד הל' טריפות סי' ה' אות ג' ד"ה ואף) מן הטריפות מן הארכובה ולמעלה שנמסר לחכמים לקבוע הטריפות ע"פ רוח קדשם שהופיע עליהם והי' צריך לקבוע דיני הטריפות לדורות, ואין לנו תורה חדשה לאחריהם והיו קבועות הטריפות כפי השגחתו ית' בזמן ההוא שלא נתן הקב"ה לברואיו רפואות תעלה להן המה הטריפות שאסרתן התורה בין בזמן ההוא ובין בזמן של דורות הבאים שמסר הקב"ה את משפטי התורה שלהן לחכמי הדורות ההם, ואפשר עוד שגם בשינויי הגופים החיים כמו שינוי מיעוטי הדם שהראשונים הוכרחו להקזה והאחרונים הקזה סכנה להם, וכן בשינוי האקלימים ורפואות ושאר עניני הטבע ואפשר דהניתוחים שבזמננו לא היו מועילים בימים הראשונים וכו' וז"ל הרמב"ם (פ"י מה"ש ה"ג) וכן אלו שמנו ואמרו שהן טריפה אע"פ שיראה בדרכי הרפואה שבידינו שמקצתן אינן ממתין

תשובות בענייני חלב

הכשרות. ובגמ' יומא (ל"ח ע"ב ודף פ"ג ע"א) אמרו שבתאי אצר פירי והפקיע שערים וקרא עליה ר' חנינא זורו רשעים מרחם ואין מסיקין בשמיה.

אלו דברי ידידו דושכ"ת המצטער בצערן של ישראל ומצפה לראותן בנחמתן, ובברכת כוח"ט בסשצ"ג הנני עבד נרצע לאדוניו בלב ונפש,

מנשה הקטן

בס"ד

מע"כ ידידי ור"ח הרה"ג כו'

כש"ת מוה"ר י' שיין שליט"א

לייקוד נ"ז.

אחדשכ"ת בידידות,

קבלתי הפאקס כו' .. ובדבר שאלתו בהני משגיחים על חלב ישראל שמצאו בעדרם בהמות טריפות והם לא הודיעו על זה וכנראה שזה זמן רב שנמשך כן ור"א לערך שש או שבע שנים או יותר ועכשיו כשגילו על זה ברבים מנסים לחפות על העבר בעמתלאות ומבטיחים על להבא שמהיום והלאה הכל יהי' בלי שום חשש תעורבות חלב טריפה ושיעקרו כל שורש בהמה טריפה או ספק טריפה מהעדר אם יש לסמוך עליהם מהיום והלאה או כיון שיצאה מכשלה מתחת ידיהם וגם לאחר שמצאו ניסו לחפות הר"ל דין טבח שיצאה טריפה מתחת ידו שאינו נאמן ואבד חזקת כשרות שלו עד שיעשה תשובה ויילך למקום שאין מכירין אותו (כבגמ' חולין צ"ג ורמב"ם פ"ז מהל' מ"א ובש"ע י"ד סי' ס"ד), ותמה שלא כתבתי מזה כלום בתשובה שכתבתי בענין הנ"ל.

ולפענ"ד הנה בגמ' שם ובש"ע יש חילוקים בין בטבח שדרכו לנכר לעצמו או לאחרים ע"ש ובח"מ סי' ל"ד וציין עליו הש"ך ובי"ד שם מיירי דאינו חשוב כמזיד אלא כפושע ולכן כתב הרמ"א דחזרתו לכשרותו ותשובתו הכל לפי ראות עיני הדיין אם עבר בשוגג או במזיד ועיין גליון מהרש"א שם דכל שיש שם חימוד ממון כגון שנוטלין הכשרות או שאם הוא כשר בעל הבהמה מוכר לו הבשר ומשתכר בו אינו חוזר עד שיהא התשובה ג"כ בממון ע"ש ובתש" מים עמוקים סי' כ"ד לר"א מזרחי.

ובדין מיהו כיון דלא ראינו שום פשיעה מצד המשגיחים לפי ידיעתי הגם שהי' להם לכאורה להשיגח שלא יביאו בהמות טריפות בעדר ואם יביאו שלא יחלבו אותם בין הכשרות שבדאי זה ההשגחה שלהם שהרי עיקר שאסרו חז"ל חלב שחלבו עכ"ל ואין ישראל רואהו משום שלא יערבו בו חלב טמאה ופשוט דחלב טריפה נמי בכלל זה הוא אלא שע"פ רוב לא נמצאים טריפות בעדר בהמות כשרות שנחלבים אבל פשוט שגם בהמה טריפה אם יש שם צריכים להשיגח וצ"ל דע"כ לא עלתה על דעתם או שבאמת העלימו מהם האמת שיש שם בהמות טריפות בכל אופן לא ראינו בזה שום פשיעה אלא אפשר חסרון בהשגחה מ"מ אם מהיום והלאה ישגיחו יותר ויותר וודאי שאין לומר שאין להם נאמנות מהיום והלאה,

ומיהו אם נראה איזה התרשלות וכיוצא בו מהיום והלאה ודאי שלא יהיו נאמנים על החלב וכבר כתב מרן הח"ס י"ד סי' כ"א במשגיח על חלב ישראל שאם לא השיגח על רושם ההקזה בבהמה והיומפרסמים הדבר להעומדים על החליבה אז היו משגיחים על רושם ההקזה ג"כ ולא נחשדו להאכילנו איסורא דא"כ אהחלב גופי' לא מהימנו ע"ש ולכן בדין נמי אם יהי' איזה חשש שלא משגיחים על בהמות עם ניתוח לא נאמין להם כלום על החלב אבל עד התם לא ראיתי חשש לזה.

בקיזור מה שעולה לפענ"ד: א) הפארעם (עדר) שלא הי' שם מהבהמות שעשו להם ניתוח זה או שאר ניתוחים או שאר טריפות מלידה או אפי' היו ורק באופן שהי' ששים נגדם, שבדיעבד בטל כמבואר בש"ע י"ד סי' פ"א אין חשש על החלב או מאכלי חלב שנעשו שם והכל כשר על למפרע ויש לסמוך על הביטול על העבר, ומיהו מהיום והלאה יש לתקן שלא נצטרך לביטול בששים שהוא רק בדיעבד שכבר נתערב חלב טריפה וכלשון הש"ע ולא לתחילה.

ב) מקום שהיו שם בהמות טריפות בעדר, וטריפות אלו צריך לחשוב בין מניתוח זה הידוע ובין משאר ניתוחים שעושים טריפה או טריפה מלידה או שנטרפה אח"כ ע"י חי' הדורסת וכיוצא בו, באופן שלא הי' בעדר ששים נגד הטריפות, כה"ג כל החלב והגבינה טריפה למפרע ואסור לשתות החלב כמבואר בש"ע סי' פ"א ואם יש גבינות שנעשו מחלב זה אסור לאכלם ומותר למכור החלב או הגבינה לעכ"ל אלא שיקחו הקופסאות של אחרים או ירוקנו באופן שלא יבאו בני ישראל לידי מכשול כמו דמבואר בהאי ערבא ובכוחת שלשים יום קודם הפסח, ואפשר דכה"ג יש כאן איסור תורה ומ"מ לענין סחורה יש להקל ככל איסורי דרבנן שמוותר לסחור בהם, ובפרט כי כה"ג מקרי נזדמן שמוותר אפילו באיסורי דאורייתא למכור לעכ"ל במקום שאין חשש לטעות והבן.

ועיין בשו"ת מהר"י אסאד (יר"ד סי' ס') בסוף דבריו שכ' וז"ל, ולפ"ז כיון דהתורה אמרה אחרי רבים להטות קי"ל הלכה כרוב הפוסקים הכרס הפנימי שניקב כל הכרס כולו בכלל הר"ל בנ"ד ודאי טריפה ולא מהני לי' שהיי' י"ב חודש וגם לא הלידה שילדה וכו'. ועוד שם (ד"ה גס) גם סברת מעלתו נ"י אם נעשה הדקירה בשיפוע תוך הכרס עד שע"י כן הקרעים שוכבין זה על זה הר"ל כמו סתימה דמעיקרא וכו' הנה בהדיא כ' הרשב"א בתשו' (סי' שפ"ג) וז"ל, כל שנקבו הדקין בין בנקב שוה בין בנקב משופע טריפה וכו' באופן שנידן השאלה הנ"ל בהמה זו אסורה היא וחלבה מעיקר הדין וכו' ע"ש.

ג) ולענין הכשר כלים במקום שנתברר שלא הי' ששים צריך להכשיר הכלים וישאל לרב מובהק על זה. ובמקום שלא נתברר האיסור שאין כאן ששים אולי יש לסמוך על חזקת כשרות ועכ"ל אם יחכו מע"ל ויהיו הכלים אינו בן יומן שוב מצאתי בתשו' הב"ח הנ"ל שכתב אכן הכלים ששנשתמשו בה קודם א"נ לאסור כל שאינן בן יומן מאחר שאיסור נטלפ"ג דרבנן אין לאסור אלא באיסור שהוא ברור כמו בטריפות מן הבטן ככה"ג ע"ש ומיהו היכא שברור שהיו טרפות שאין ששים גם הכלים צריכים הכשר.

והנני חוזר מה שבעלי ההשגחה דואגים על הביזנעס של הסוחרים וחסים על ממונם שלא יפסידו אפי' כשנתודע שמכרו איסור, מצדדים מכח הפסד מרובה ואיסור דרבנן אולי יש להקל וכיוצא בו, ובאמת כי מן הנכון לדאוג על ממון חבירו ולפעמים יותר מעל שלו ומיהו כשנוגע ליחיד נגד רבים יותר יש לדאוג על בני ישראל ששלמו ארבע ידות עבוד גבינה שאמרו שהיא כשרה למהדרים והם אכלו גבינות וחלב של ספק כשר ולמה לא יחושו על נפשות בני ישראל, וגבינות כאלו שמכרו לישראל מוכרין העכ"ל שם ברבע המחיר, ואדרבה יש לדאוג שיחזירו לבני ישראל הגזילה אשר לקחו מאתם משפחות גדולות רבת הילדים שעלה בידם הון רב על לא דבר, חוץ מהאיסור שנתפטמו הם ובניהם ובנותיהם וכל אשר להם על ידם, ואם א"א על העבר וכמ"ש בח"מ דעל איסור דרבנן שאכלו אין מחזירין לו הכסף עכ"ל ידאגו מהיום והלאה לכה"פ שלא יעלו המחיר על מאכלי חלב מאותם של ער"כ להבדיל, שהרי אפשר בפרוטות הבדל ליתן הגבינות כידוע וכן בכל עניני

תשובות בענייני חלב

ובדבר אשר שאל היות כי המשגיחים מקבלים שכר מהבעלי בתים ולא מן הועד הכשרות א"כ אפשר שהמשגיחים ה"ל נוגעים בדבר,

הנה כאן נגע בנקודה מכאבת מאד ומיהו אין זה דבר חדש שיי לו שייכות עם המעורא שלנו עכשיו, וכבר האריכו בזה רבותינו האחרונים ז"ל דמשגיח שמקבל שכר מהטבח או בעל הבית הרי הוא כפועל שלו ויד פועל כיד בעה"ב והרבה כרכורים כרכרו על זה וכבר ראיתי תשובה אחת מידידי הרב הגאון הג' כו' כש"ת מהר"מ שטערן שליט"א גאב"ד דעברעצין (שנדפס בשנת תשל"ז לפ"ק בירחון ח' תורה והלכה ט) שנשאל באחד שאכל במסעדה מוחזק בכשרות עם משגיח ומצאו אח"כ טריפה במסעדה אי כה"ג ה"ל שסמך על המשגיח ה"ל אונס ואין צריך כפרה ותשובה או שחייב לשוב לה' כשווג קרוב למיזד שהי' לו לבדוק.

והשיב דלא מקרי האוכל אונס לענין תשובה ואדרבה קרוב לפשיעה או שווג יותר מלאונס, כי אחרי מאורעות רעות בענינים אלו היה לו לדקדק יותר, ובאותו שם כתב דבימים קדמונים שהי' בעל הבית איש מהימן ראוי לסמוך עליו ונוסף לזה נתנו לו משגיח בעל המכשיר והבעל מכשיר מעולם לא קיבל שכרו מבעל המסעדה אלא מקהל העיר, אבל עתה כיון שהמשגיח מקבל שכר מהמסעדה וירא לנפשו להטיל עול על בעל המסעדה פן ואולי יחליפנו באחר או לא ישלם לו שכרו משלם, וגם בעל המסעדה אינו לעולם בר סמכא בעצמו, א"כ ה"ל המשגיח נוגע בדבר דכמו הבעל מסעדה נוגע בדבר להכניס במסעדה מאכל בזול וסוגר עיניו גם בעל המכשיר והמשגיח נוגע

בדבר כאילו כביכול לא ראה מואמה ולכן כל הסומך על זה בלא דרישה וחקירה ובשט נפש אוכל שם אינו אונס כלל והי"ל להאוכל לדעת ולברר קודם ולא לסמוך עליו לגמרי ע"ש,

וכתב שם ראיות להלכה למעשה א"כ בכל ההכשרים אשר המשגיח הוא נשכר מהבעלי בתים הרי הוא פועל שלהם ויד פועל כיד בעלים דמי ולפעמים יותר מסתם פועל, ובאמת כי ראינו כשקרא מה שקרא עמדו בעלי משגיחים על צד הבעלי בתים ולחוס על ממונם ועשו כמה דברים כדי להתיר את הפראדוקטאן בשביל הפסד ממונם ולא חששו על הפסד ממון ישראל שיתנו עבור גבינה שבקושי אפי' לדעתם התירו וישלמו על זה כסף מלא כגבינה של מהדרין מן המהדרין, והלואי שיעמדו אנשים רחבי לב ויארגנו וועד חזק והם יקחו משגיחים יראי ה' וישלמו הכסף להמשגיחים והמשגיח יהא אחראי לאותו הוועד ולא להבעלי בתים, אבל כל זמן שהמצב כמו שהוא אין בידי ח"ו להטיל דופי במשגיחים אלא צריך כל בר דעת לשקול בדעתו על מי לסמוך, ופעם אמרתי על שאלה על איזה רב יש לסמוך בהשגחה, והשבתי ע"ד חצי בדיחותא שאם הי' נותן לו הלואה של חצי מיליאן דאללאר בלי עדים והי' סומך עליו יש לסמוך עליו גם בזה דאז נראה דס"ל שאינו נמכר בשביל בצע כסף.

ועד התם הנני יודו דושכ"ת מברכו בברכת כוח"ט בלב ונפש,

מנשה הקטן

בס"ד

ב'דסליחות התשנ"ד בנ"י יצ"א

להסיר מכשול מאחינו בני ישראל הקדושים

היות שראיתי שיצאו אנשי בליעל לשלוח יד בתורת משה רבינו ח"ו ולהתיר איסורים וחלב טריפה בכשרות ברבים, ואם הי' ליחיד ג"כ הי' גדול עון מנשא וכ"ש לרבים ולפרסם בעתוננים לרבים כי הוא לבד האיסור חילול השם ואם נעמוד מן נצד אז ח"ו יש לנו חלק במעשיהם ולכן אין עת לחשות ואכתוב בקיצור.

(א) היות כי נתברר שבפארעמס ישנם בהמות שעושים עליהם ניתוחים שונים ואחד מה שנתברר כעת הוא מין ניתוח (אינטקסטינאל טארזשיאן) ובלשון הקודש הוא נקיבת הקיבה ונתברר בבירור גמור שהניתוח שעושים מצד הימין הוא טריפה ודאי שעושים נקב בהקבה ואח"כ כמה נקבים עוד במה שתופרין את הקיבה לגב הבהמה.

וכפי שנתברר מה סטאטיסטיקא בכל מדינת אמעריקא יש מן המחלה זו בין כל הבהמות במדינת אמעריקא בין עשר לחמש עשרה אחוז אלא דמ"מ אין בכל פארעם לפי האחוזים אלו ותלוי בכל פארעם ופארעם יש שיש יותר ויש שיש פחות מזה והכל תלוי בבעלים ובהתנהגותם כמה רוצים לעשות ניתוח או לשחטם וגם תולה במקום ובמה שאוכלים הבהמות.

והנה היות כי היו רבנים ואנשים נאמנים ושררו הדבר עם רופא מומחה שעושה הניתוחים אלו ולאחר הבירור ושאלות ותשובות נתברר שכשעושה הניתוח הוא עושה נקב בקבה וחותר הכרס באופן שבלי ספק ע"פ ש"ע הוא טריפה כמבואר בש"ע (י"ד סי' מ"ח קיבה שנקבה טריפה והוא משנה פא"ט חולין מ"ב ע"א), וכרס הפנימי

שניקב בכ"ש טריפה, ונחלקו איזהו כרס הפנימי. ואם חלב טהור סותם הרי זה כשר. והנה כל השבוע הרבנים והמשגיחים חפשו דרך להנעשה למפרע ושאוילי הי' ששים שלא היו רק מיעוט בהמות עם הניתוח הזה וכיוצא בזה התירים שגם מזה נדבר עוד (ובאמת כי לא דברו כלל שיש עוד לערך עשרה מיני ניתוחים שעושים לבהמות בפארעם שרובם ג"כ מטריפין את הבהמה ופלא שלא דברו מזה דא"כ יש הרבה יותר בהמות טריפות וכיוצא מזה ומזה עוד נדבר) אבל על להבא כ"ע מודה דאסור לשתות החלב.

אבל ראיתי בעתון (אלגעמיינער זשורנאל) בשבוע העברה תשובה מאת הרב טענדלער שבאמת לולי ראיתי לא האמנתי ואיני מאמין שרב בישראל יכתוב כן ואם אמת שכן כתב אז כל הפסקים שלו צריכים בדיקה ועכ"פ אין לסמוך על פסק כזה כלל וכלל לא.

והנה זה לשונו של הרב הנ"ל

ולכן יש להתיר החלב מכמה טעמים

(א) שמא אין זה נקב המטריף שאין זה בכרס הפנימי כשדוקר בין הצלעות.

(ב) אפילו אם הוא נקב המטריף הרי ודאי נסתם הנקב בחלב או בבשר דאל"כ היתה מתה מדלקת בחלל הגוף,

(ג) יש להתיר מהטעם שכתב מו"ח באגרות משה י"ד א סי' כ' דאין לחוש לכלום דכל דפריש מרובא פריש.

ואבא על סדר הנ"ל (א) הנה על מה שכתב שמא אין זה נקב המטריף וכו'

(תשובה) כבר הבאתי שנתברר ע"י הרופא המומחה שכן דוקרין הקבה וגם חותכין הכרס התחתון ועכ"פ לגבי

תשובות בענייני חלב

ספק טריפה הוה מדאורייתא והקיבה ודאי נקב הרי יש כאן ודאי דאורייתא בקבה וספק דאורייתא בכרס.

(ב) ומ"ש אפילו אם הוא נקב המטריף וכו'

תשובה) אין זה אמת ומעולם לא שמענו דבר כזה שאם יבא אדם וידקור מחט או יתד או קוץ בבהמה או יחתוך בסכין ויעשה נקב בבני מעים או בהמסת או בכרס או בכל הדין של נקובה שהוא במשהוא (אחד משמנה מיני טריפות מהלכה למשה מסיני) שכשר והטעם שהרי הבהמה לא מתה, וזה היפוך תורתינו הקדושה. (ומיהו גם זה אמת שמה שכתב שודאי נסתם שחלב ובשר סותם, פשוט שמה שחלב או בשר סותם היינו כשהחלב או הבשר דבוק שם מתולדה כמבואר ברא"ש (חולין מ"ט ע"ב) אמר רב חלב סתור סותם פי' חלב הדבוק לאחד מן האיברים וניקב אותו אבר חלב הגדול עליו סותמו משום דמיהדק, פי' לפירושו דכיון שיש עוד חלב שלא נקב והוא סותם הנקב מקרי שעדיין לא ניקב) וכ"פ הרמ"א יו"ד סי' מ"ח ס"א וז"ל "ואינו סותם אלא באותו אבר שהשומן דבוק בו בתולדתו" ועיין ט"ז וש"ך שם סק"ד ובצבי לצדיק שם אבל כאן שאין לנו שום חלב ובשר בתולדה ואדרבה הרי הוא עושה נקב אפילו לו נימא שאח"כ יסתום לא מהני אבל בכלל הם דברי נביאות או בורות לומר שכיון שהבהמה חיה ודאי נסתם הנקב.

(ג) ומ"ש יש להתיר מטעם מש"כ הגרמ"פ זצלה"ה

וכו'

תשובה) באמת כי או שטעה או לא עיין או במזיד דבר לתלות באותו זקן הוראה רשכבה"ג מה שלא אמר מעולם. והגאון מוהרמ"פ זצלה"ה כתב שם מפורש היפוך דבריו והענין שם בשואל ששאל היאך נאכל בשר בכל המדינה שמא בהמה זו טריפה היתה ע"י ניתוח וע"ז כתב הגרמ"פ שכל דפריש מרובא פריש היינו מרוב המדינה, אבל הוסיף שם הגרמ"פ זצלה"ה וכתב וז"ל.

"רק אם ידוע שאצל פארמער זה שמגדל בהמות יש בהמה כזו שדקרו הכרס ואינו מכירה עתה יש לאסור לילך לשם לקנות אף ע"י ניכבשינהו ואפילו פירש ממילא כשיטת הרא"ש, (שבטור ושכן סובר הש"ך בס"ק ל"ו דאוסר אפילו בפירש ממילא אחר שנודע שנתערב שם טריפה) ואם אומר הפארמער העכו"ם שמכירה כלומר הבהמה הטריפה שנתערבה, אם הוא מסל"ת נאמן דבאיסור דרבנן נאמן מסל"ת, ואם אינו באופן מסל"ת אם כל הידיעה שהיתה בהמה כזו בעדר הוא ע"י שהוא אומר זה נאמן אך אם ידוע שלא על פיו שיש שם בפארעם בהמה שנדקרה בכרס הרי אסור לקנות משם בהמה אפילו לשחטה ולאכול הימנה בשר ע"ש.

הרי כתב מפורש מרן זצוק"ל היפוך ממה שכתב חתנו בשמו ולמדנו מדבריו ג' דברים (א) שהרי הוא כותב

בפירוש שכל שנודע שיש בהמה טריפה בפארעם לא מהני טענת פריש מרובא פריש ואפי' ניכבשונוהו דניידי לא מהני ואפילו ממילא פריש לא מהני, (ב) מבואר עוד בדברי מרן זצ"ל שבהמה שדקרו את הכרס שלה הרי היא טריפה וכו"ש הבהמות שאנו מדברים מהם שדקרו הקרס ונקבו הקבה שהוא טריפה ולא כמו שחתנו אומר שהוא כשרה, (ג) וגם הוסיף שאם נדע שיש שם בהמה טריפה ונודע לנו בלי שאמר הפארמער העכו"ם אף אינו מהימן לומר איזה בהמה היא ואסורין כל הבהמות בפארעם הזה וא"כ אדרבה עלתה חומרא גדולה מדברי הגרמ"פ זצ"ל שהפארמער שיש להם בהמות שעשו ניתוח בכרס ונקבה או בשאר מיני ניתוח וטריפה ונתערבו בין בהמות אחרות נאסר כל הפארעם כולו ואין ליקח משם בהמות לשחיטה וגם לא החלב מהם כי העכו"ם אינו מהימן להכירן, וא"כ אדרבה מה שהביא דברי הגאון רמ"פ הרי הביא הלכה מפורשת שבפארעם שיש שם בהמה שדקרו אותה ועשו לה ניתוח הרי החלב אסור ואין להוסיף על זה. (ולדין צ"ע אי מקרי שנודע לנו בלי ידעתו א"כ לא מהימן אפי' להכיר הבהמות הטריפטת אם לא מטעם שצריך לציין ולשלוח להממשלה פרטי הבהמות כאלו שעברו ניתוח), ועיין מנחת יצחק ח"ד שאוסר בכה"ג, ומי לא יחוש לפסק הגאונים הצדיקים הקדושים ז"ל.

והנה כל מה שכתבנו הוא רק בשביל הניתוח הנ"ל המדובר אבל כפי מה שאמרנו נתברר שיש עוד מיני ניתוחים שעושים לבהמות ויש עוד מיעוט משאר ניתוחים שצריך להתחשב גם עם הניתוחים האלו, שגם יש טריפות ואולי אם נצרף גם טריפות אלו וגם מה שנותנים זריקות ואנטי ביאטיקא ועוד רפואות לבהמות יהי' טריפות יותר ויותר וצריך לחוש לכל זה ולהזהר המשגיחים, ולא כמו שראיתי מקילים בזה כל אחד וכל המרבה בקולות הרי זה מסובח בסבוחים וכן ראיתי באחד מהקול קורא שכתב שדנו על ניתוח הבהמות ויצא להתיר שזה מעולם לא הי' ולא דנו להתיר הניתוח, ועוד כיוצא בזה כל אחד במודעות השם יצילנו אמן.

ועתה ירא הקהל וישפוט על ההיתר הזה שעל זה סומך לכלל ישראל לשתות חלב מבהמות טריפות, ומאחורי הפרגוד שמעתי שאחיו של הרב טענדלער הוא איזה בעל הבית בענייני הכשרות של מאכלי חלב.

בברכת כוח"ט לכל ישראל,

הק' שלום יודא גראס

אבדק"ק האלמין